

SUD TARJIMASHUNOSLIGI VA SUD TERMINLARI TANQIDI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10366325>

Xusan MINAVAROV,

Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti doktoranti,
Toshkent, O‘zbekiston.

Tel: +998916259933; Email: Mxusan15@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada sud zalini talqin qilish tushunchasi tasvirlangan. Yuridik tarjimonlik - bu turli tillarda so‘zlashuvchilar yuridik yoki paralegal sharoitlarda muloqot qilishlari kerak bo‘lganda amalga oshiriladigan tarjimonlikning bir tarmog‘idir. Har bir huquqiy tizimning o‘ziga xos sud tartib-qoidalari, huquqiy tushunchalari va atamalari bor, ba‘zan boshqa tillarda ekvivalenti yo‘q.

Kalit so‘zlar: sud, tarjimashunoslik, huquq, guvoh, hujjat.

Аннотация. В данной статье описывается понятие судебного перевода. Юридический устный перевод — это отрасль устного перевода, которая возникает, когда носителям разных языков необходимо общаться в юридической или параюридической обстановке. Каждая правовая система имеет свои собственные судебные процедуры, правовые понятия и термины, иногда не имеющие эквивалентов на других языках.

Ключевые слова: суд, переводоведение, закон, свидетель, документ.

Annotation. This article describes the concept of courtroom interpreting. Legal interpreting is a branch of interpreting that occurs when speakers of different languages need to communicate in legal or paralegal settings. Each legal system has its own court procedures, legal concepts and terms, sometimes without equivalents in other languages.

Keywords: court, translation, law, witness, document.

Sud tarjimasi (shuningdek, qasamyodli tarjima, rasmiy tarjima, tasdiqlangan tarjima deb ham ataladi) tarjima matnining to‘g‘ri va to‘liqligiga ishonch hosil qiluvchi sud tomonidan tayinlangan tarjimon tomonidan amalga oshiriladigan tarjimadir.

Sud tarjimalari ko‘pincha noto‘g‘ri "notarial tarjimalar" deb ataladi. Biroq, bu tavsif noto‘g‘ri va noto‘g‘ri. Notarial tasdiqlash - vidimatsiya (hujjatning ko‘chirma/nusxasi uning asliga so‘zma-so‘z mos kelishini tasdiqlash) va

qonuniylashtirish (imzoning haqiqiylikini tasdiqlash) kabi jarayonlar turlarining tavsifi.

Matni chet tiliga (yoki chet tilidan chex tiliga) o'tkazishning bunday turi ro'yxatga olish idorasi hujjatlari, rasmiy hujjatlar, tijorat shartnomalari, diplomlar va boshqalarni tarjima qilishda qo'llaniladi. Muayyan misol tug'ilganlik haqidagi sud tarjimasi bo'lishi mumkin. guvohnoma, Jinoyat yoki tijorat reestridan ko'chirmaning sud tarjimasi, universitet diplomi, nikoh guvohnomasi yoki o'lim to'g'risidagi guvohnoma.

Sud tomonidan tasdiqlangan tarjima har doim hujjatning asl nusxasini, tarjima qilingan matni va tarjimonning bandi deb ataladigan narsani o'z ichiga oladi. Shunday qilib, yaratilgan tarjima va tarjimon bandi bilan birlashtirilgan hujjatning asl nusxasi jismoniy shaklda bo'lishi kerak. Hujjatning asl nusxasiga zarar yetkazishni istamasangiz, sizda notarial tasdiqlangan transkript bo'lishi kerak.

Yuqorida qayd etilgan uchta qism uch rangli ip bilan bog'langan va nihoyat, butun tarjimaga sud tarjimonining muhri qo'shilgan.

Tarjimonlik har qanday sharoitda ham murakkab mahoratdir, lekin bu ayniqsa sud-tibbiyot sharoitida qiyin. Huquqiy kontekstda tarjima qilish ikki tilning so'zma-so'z mos kelishidan ko'ra ko'proq narsani talab qiladi. Yaxshi tarjimalar yozuvchining mo'ljallangan ma'nosi, tarjimon tomonidan yaratilgan yangi matn va o'quvchi tomonidan tarjima qilingan matnga berilgan ma'no bilan cheklanadi.

Sud va akademik olimlar tarjima va tarjima nazariyasi va amaliyotiga tobora ko'proq e'tibor berishmoqda, buni quyidagi tadqiqotlar tasdiqlaydi:

1. Suddan oldingi tarjimon Hale, 1997; Berk-Seligson, 2000 yil
2. Sud zalining talqini: Berk-Seligson, 1990; Gonsales va boshqalar, 1991; Laster va Teylor, 1994; Robinson, 1994 yil; Kerroll, 1995 yil; Eads, 1995 yil; Edvards, 1995 yil; Morris, 1995; Palma, 1995; Kolin va Morris, 1996; Gayba, 1998 yil; Lyuis, 1998 yil; Vadensyo, 1998 yil; Kuk, Eads va Xeyl, 1999; Leyn va boshqalar, 1999; Moeketsi, 1999; Uolsh, 1999; Rassell, 2000 yil
3. Madaniy va dialekt farqlari bilan talqin: Hale, 1997; Mildren, 1999; Uolsh, 1999 yil
4. Sharhlangan guvohlikda so'roq qilish: Berk-Seligson, 1999; Xeyl, 1999 yil; Rigni, 1999 yil
5. Sharhning yo'qligi: Gibbons, 1996; Lyuis, 1998 yil
6. Tarjimonning sud zalidagi roli: Morris, 1999 yil
7. Tarjimon ta'limi: Benmaman, 1999 y
8. Tarjima: Morris, 1995; Vu, 1995; Leyn va boshqalar, 1999

Tarjimonlik o'ta murakkab faoliyat bo'lib, asos sifatida turli janrlar va registrlarda kamida ikki tilda ona yoki ona o'xshash malaka darajasini talab qiladi.

Bu o‘z-o‘zidan kamdan-kam uchraydigan qobiliyat bo‘lib, uni qadrlash kerak, chunki odatda faqat rasmiy ikki tili ta‘lim olgan va umri davomida kamida ikki xil til jamiyatida yashaganlargina bunday yuqori darajadagi ikki tillilikka ega bo‘lishlari mumkin. Juda kam sonli kasblar o‘z sohalarida o‘qitish uchun bunday talabchan shartni talab qiladi.

Tarjimonlarni talab qiladigan barcha til birikmalarida malakali ikki tillilar fondi, shubhasiz, juda cheklangan. Aynan mana shu faktning o‘zi bunday odamlarga yuqori ixtisoslashgan tarjimon sifatida faoliyat olib borishlari uchun zarur rag‘batlar bilan ta‘minlanishini juda muhim qiladi. Bunday imtiyozsiz ular kasbni tark etishlari mumkin. Boshqa tomondan, tarjimon sifatida faoliyat yuritadigan, ammo asosiy lingvistik qobiliyatga ega bo‘lmagan odamlarning misollari juda ko‘p. Bu odamlar, albatta, o‘qitilgan, sertifikatlangan yoki hatto xizmatlari uchun haq to‘lash shart emas. Agar ular to‘g‘ri talqin qilish niyatida bo‘lsalar ham, ularning asosiy ko‘nikmalarining etishmasligi bunga yo‘l qo‘ymaydi. Masalan, Ahmad [1, 1061.] tarjimon orqali olingan, grammatik xatolar, asosiy so‘z boyligi va juda qisqa jumlar bilan to‘lib-toshgan, so‘zlovchining o‘qimagan odamdek taassurot qoldirishi mumkin bo‘lgan affi davitni sharhlaydi. universitet akademiki. Berk-Seligson [2, 212.] Qo‘shma Shtatlardagi politsiya xodimlariga misollar keltiradi, ular ispan tilini yetarli darajada bilishlariga qaramay, ispan tilida savollar berishni talab qiladilar va bu gumondorlarning tushunishini juda qiyinlashtiradi.

O‘qitilmagan tarjimonlar odatda shaxsiy sezgiga asoslanadilar. Rasmiy treninglar jarayonda tarjimonlarga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish va xabardor qilish uchun nazariyalarni taqdim etish orqali ushbu tanlovlarni tizimlashtirishga harakat qiladi. Diskurs pragmatik nuqtai nazardan, tarjimonning maqsadi manbadan maqsad tilga shunday talqin qilishdan iboratki, maqsad tildagi tinglovchilar xabarni manba tilidagi tinglovchilar kabi tushunadi va unga munosabat bildiradi; bu "pragmatik ekvivalentlik" deb atalgan. [3, 155.] Nutq akti nazariyasi doirasida tarjimon jarayonini taxminan quyidagicha tushuntirish mumkin: manba nutqini tinglayotganda, tarjimon uni lokatsion akti (aloqa qilingan so‘zlar), tilga oid akt (aloqa harakati) nuqtai nazaridan tahlil qiladi. bu so‘zlar bilan nima bajariladi) va perlokatsion harakat (ular orqali erishiladi). Boshqacha qilib aytganda, tarjimon so‘zning kommunikativ funksiyasini va tinglovchilarga qanday ta‘sir qilishini to‘liq tushunishi kerak. Nutqni bunday tushunish ko‘p jihatdan nutq hodisasining o‘ziga, uning ishtirokchilariga va ushbu ishtirokchilarning bilimlariga bog‘liq bo‘ladi. To‘g‘ri talqin qilish uchun tarjimon ikki til va madaniyat o‘rtasida mavjud bo‘lgan tafovutni bartaraf etishi va shu bilan birga o‘z maqsadiga erishishga intilishi kerak. Bu ko‘pincha lokatsiya akti hisobiga amalga oshiriladi [4,35].

Sud tarjimoni bo'yicha empirik tadqiqotlar sud tarjimonining kontseptualizatsiyasi haqiqatdan ko'ra ko'proq afsona ekanligini isbotladi. Turli darajadagi Amerika sudlarining etnografik va ma'lumotlarga asoslangan tadqiqotida Berk-Seligson [5, 215.] tarjimonlar advokatlar va guvohlar bilan suhbatni to'xtatib, ularning so'zlarining ma'nosini tushuntirish, yon izohlarni hisobga olish orqali faol rol o'ynashini aniqladi. guvohlar va sudlanuvchilar, shuningdek, guvoh yoki sudlanuvchini so'zga chiqishga undash yoki boshqa yo'l bilan ularning ovozini o'chirish; Shunday qilib, ular o'zlariga e'tibor qaratdilar va o'zlarini yuqori darajada ko'rishdi.

Avstraliyaning Yangi Janubiy Uelsdagi Mahalliy sud majlislarida tarjimonning uzilishlari haqidagi tadqiqotida Xeyl [6, 25.] ham tarjimonning uzilishlari tarjimonning o'z ovozini keltirib chiqarishi va tarjimonni suhbatdoshning og'zidan ko'ra faol ishtirokchiga aylantirishini ta'kidlaydi. Uning ta'kidlashicha, tarjimonning uzilishlari advokat tomonidan kutilmagan bo'lganligi sababli, ular so'roq qilish strategiyalari yoki so'roq chizig'iga xalaqit berishi, advokatning guvohi ustidan ba'zi vakolatlari va nazoratini olib qo'yishi mumkin.

Pollabauer [7,145.] Avstriyaning Grats shahridagi boshpana berish bo'yicha Federal idorasida boshpana berish bo'yicha tinglovlarni o'rganishda tarjimonlar tinglov natijalari uchun zarur deb hisoblagan ma'lumotlarni olish tashabbusi bilan tinglovlarda faol rol o'ynaganliklarini aniqladilar. ular ahamiyatsiz deb hisoblagan ma'lumotlarni yig'ish. Boshqa faoliyatlar tergov xodimlarining roziligini so'ramasdan boshpana izlovchilardan tushuntirishlar olish va shu bilan ofitserlarning funktsiyalarini o'z zimmalariga olishdan iborat edi. Ushbu tadqiqotlarning barchasi tarjimonlar qonuniy talqin qilingan uchrashuv paytidagi nutq yoki boshqa jamoat sharoitlarida bo'lsin, yordam berishda ishtirokchi rolini o'ynashini ko'rsatadi.

Aytish mumkinki, konduit modelida tarjimon talqin qilinadigan o'zaro ta'sirning tegishli ishtirokchisi emas, balki shaffof ishtirokchi hisoblanadi. Goffmanning "nutqning sinxron tarjimasini" [8, 146.] misolida ma'ruzachining boshqa birovning nutqini jonlantirishiga iqtibos keltirishi bahsli, chunki bu tarjimon uchun afsonaviy o'tkazgich modelini tasdiqlash bilan barobardir. tarjimonlik - bu mexanik jarayon bo'lib, unda xabarni bir tildan ikkinchi tilga buzilmagan holda, tarjimon nutqning yangi versiyasini yaratishda shaxsiy bilim, kuch va mulohazalarni kiritmasdan o'tkazish mumkin. Xabarning maqsadli til versiyasini ishlab chiqarishda, tarjimon, Vadensjö tomonidan taklif qilinganidek, asosiy bo'lmasa ham, albatta muallifga aylanadi. Ba'zida tarjimon translyatsiya yoki tarjima qilishning eng qat'iy ma'nosidan tashqariga chiqadi, lekin koordinator rolini o'z zimmasiga oladi va suhbatdoshlar o'rtasidagi nutqni muvofiqlashtirish jarayonida o'z nutqini yaratadi va shu bilan ham asosiy ma'noga ega bo'ladi. [9,48.]

Vadensjö Goffmanning oluvchining analitik farqi o‘zaro ta’sir ishtirokchisi qabul qiladigan yoki unga yuklangan turli xil tinglovchi rollarini hisobga olmasligini taklif qiladi. Goffmanning ishlab chiqarish formatini o‘z ishtiroki doirasida to‘ldirish uchun Vadensjö uchta tinglovchi rolini aniqlaydigan qabul formatini taklif qiladi: reportyor, rekapitulator va javob beruvchi.[10,58,] U muxbir sifatida tinglash va boshqa ma’ruzachi tomonidan aytilgan so‘zlarni takrorlash uchun eslab qolishni taklif qiladi. Shu bilan bir qatorda, rekapitulator sifatida tinglash va oldingi ma’ruzachi so‘zni egallab turganda aytganlarini takrorlash mumkin; Nihoyat, javob beruvchi sifatida tinglagan kishi o‘zining mazmunini yoki orqaga yo‘naltirish va to‘g‘ridan-to‘g‘ri qabul qiluvchi kabi qarash orqali tanishtiradi.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash kerakki, sud jarayonida ishtirok etayotgan tarjimonning vazifasi hamda tarjimashunoslik mahorati yuksak darajada bo‘lishi uchun sud terminlarining kelib chiqishi tarixidan hozirgi kunda paydo bo‘layotgan sud va yuridik sohaga oid terminlar semantik hamda evutsion jarayonini kuzatib borishi va turli xil tillardagi tarjima ishlarini o‘rganib borishi talab etiladi. Tegishli tayyorgarlikdan o‘tgan tarjimonlar nafaqat lingvistik, madaniy va tarjimonlik masalalari bo‘yicha, balki sud zalidagi nutq amaliyoti, muhit va uning ishtirokchilari talablari bo‘yicha ham o‘qitiladi. Xuddi shunday, yuridik mutaxassislar ham tarjimonlarning adekvat ishlashi uchun qanday shart-sharoitlar va imkoniyatlarga muhtojligi haqida ma’lumotga ega bo‘lishlari kerak, bunda barcha ishtirokchilar o‘zaro munosabatlarning muvaffaqiyati uchun javobgarlikni o‘z zimmalariga olishlari kerak. Oxir oqibat, yuridik mutaxassislar tarjimonlar bilan birgalikda ishlashlari va ularni "oddiy" tarjima mashinalari emas, balki ekspert ishtirokchilari sifatida tan olishlari kerak. Sud tarjimonlari ustidan talab ko‘tarilgandagina sifatli xizmatlar kafolatlanadi va adolat qaror topadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES):

- [1] – Ahmad, M.I. (2007) ‘Interpreting communities: Lawyering across language difference’, *UCLA Law*
- [2] – Berk-Seligson, S. (2000) ‘Interpreting for the police: Issues in pre-trial phases of the judicial process’, *Forensic Linguistics*, 7 : 212 – 237.
- [3] – House, J. (1977) *A Model of Translation Quality Assessment*, Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- [4] – Austin, J. (1962) *How to Do Things with Words*, Oxford: Oxford University Press.
- [5] – Berk-Seligson, S. (1990/ 2002) *The Bilingual Courtroom. Court Interpreters in the Judicial Process*, Chicago: The University of Chicago Press.

- [6] – Hale, S. (2001) ‘How are courtroom questions interpreted? An analysis of Spanish interpreters’ practices’, in I. Mason (ed.), *Triadic Exchanges. Studies in Dialogue Interpreting*, Manchester: St. Jerome, 21-50.
- [7] – Pöl labauer, S. (2004) ‘Interpreting in asylum hearings: Issues of role, responsibility and power’, *Interpreting*, 6: 143-180.
- [8] – Goffman, E. (1981). *Forms of talk*. Oxford, UK: Blackwell.
- [9] – Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as interaction*. London, UK: Longman.
- [10] – Wadensjö, C. (1998). *Interpreting as interaction*. London, UK: Longman.

